

HUMANITIES INSTITUTE
Serhat Tertemiz, MA

SON SIĞINAK (1961)

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889 – 1956)

Hakkında

Reşat Nuri Güntekin'in kaleme almış olduğu on dokuzuncu ve son romanı olan *Son Siğınak* 1961 yılında onun vefatından sonra yayımlanmıştır. Hayatı boyunca yazınsal sanatlarla uğraşmış olan müellifin gözde yazınsal türlerinden biri de tiyatrodur. *Son Siğınak* adlı roman muharririn tiyatroya olan ilgisini ve sevgisini dile getirdiği başyapıtlardan biridir. Bilhassa 1936 yılında yayımlattığı *Anadolu Notları*'nda bahsetmiş olduğu tuluat tiyatroları yazara ilham kaynağı olmuştur. Söz konusu romanda tamamen tesadüf eseri bir araya gelmiş olan tiyatro oyuncularının bir kumpanya kurarak Anadolu turnesine çıkmaları ve bu turne sırasında yaşadıkları sıkıntılar anlatılır. Çağdaş Avrupa tiyatrosunu benimseyememiş olan Anadolu insanının tuluata olan ilgisi hatta hayranlığı üzerinde durulur. Seçkin sınıfın ve bürokratların da tiyatro sanatı üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulur. Anlatının gerçek zamanında geçen vakaların Cumhuriyet sonrası dönemlerde geçtiği görülmektedir. Anlatının başkarakterinin olayların içinde olduğu görülür. Dolayısıyla anlatıdaki anlatıcı ben-öyküseldir. Anlatıda geçen gerçek uzamların adları şunlardır: İstanbul, Kuledibi, Samsun, Erzurum, Zonguldak, Karaköse, Van ve Ağrı'dır. Eser boyunca yazarın üzerinde durduğu bazı yazınsal eserlerin isimleri de şunlardır: *La Dame aux Camélias*, *Pembe Kız* ve *Arşın Mal Alan*'dır.

Özet

I. Dünya Savaşı sırasında Mısır'da İngilizler tarafından tutsak edilip Zekazik kampına götürülen Süleyman, burada tiyatro oyunları oynayarak hayata tutunmuştur. Savaşın sona ermesiyle İstanbul'a döndüğünde bir boya dükkânında kâtiplik yapmaya başlar. Oyunculuk yaptığı tutsaklık günlerine özlem duyar. Yeğeniyle çıktığı bir tren seyahati sırasında bilhassa Anadolu tarafından tanınmış bir solist olan Makbule'yle karşılaşır. Trenin arızalanması üzerine yakınlardaki bir kahvede zaman geçirir. Burada tiyatrocunun bir çevreyle ve Zekazik kampından silah arkadaşı Azmi'yle karşılaşan Süleyman önemli bir dönüm noktasına gelir. Tiyatro oyuncuları yeni bir kumpanya kurup Anadolu turnesine çıkmak istemektedir. Merhum babası paşa olan mirasyedi Servet Bey de adını duyurmak ve kendini atalarına kanıtlamak için bu kumpanyayı destekleyeceğini söyler. Servet Bey, babasının Suriye'deki valilik görevinden kalan mirasla kumpanyayı destekler. Darülbedayiye rakip olacak bir tiyatro topluluğu kurmak amacıyla oyuncu seçmesi düzenlenir ve oyuncu kadrosu oluşturulduktan sonra turneye çıkılır. Öncelikle Samsun'a gidilir. *La Dame aux Camélias*, *Pembe Kız* ve *Arşın Mal Alan* gibi piyesler sahnelenir. Ancak kısa sürede Servet Bey'in tamamen kendi reklamını yapmak amacıyla bu kumpanyaya destek olduğu anlaşılır. Eşinin açtığı davayı kaybetmesi üzerine kumpanyayı yüzüstü bırakıp ortalıktan kaybolur. O günden sonra kumpanya üyeleri başlangıçta dağılmayı düşünseler de yola devam etme kararı alırlar. Ülke bürokrasisinin çıkardığı engeller, maddi sıkıntılar ve oynanan oyunların rağbet görmemesi kumpanyanın radikal bir karar alarak tuluat yapmaya yönelmesine sebep olur. Yapmış oldukları tuluat gösterileri sayesinde Anadolu insanının kalbini kazanmayı başarırlar. Erzurum, Van, Ağrı, Diyarbakır gibi iller gezilir. Güney illerine ve kasabalarına gidilir. Zafer Bey tarafından aldatılırlar ve bazı dostlarını yolculuk sırasında kaybederler. Maddi sıkıntılarının da ciddileşmesi üzerine çıkmış oldukları rüyamsı yolculuğa son verip sıradan hayatlarına geri dönmek zorunda kalırlar.

Kişiler

<i>Süleyman</i>	Anlatının ben-öyküsel anlatıcısı ve başkarakteridir. Kumpanyanın rejisörüdür.
<i>Makbule</i>	Ülkenin en ünlü solistlerinden biridir. Ayseven olarak bilinir. Kumpanyada oyuncudur.
<i>Azmi</i>	Süleyman'ın Zekazik kampından dostudur. Kumpanyanın oyuncularındandır.
<i>Eyüp Hoca</i>	Hıfzırâhman zırhlısında görev yapmış tiyatro sevdalısıdır. Kumpanyadadır.
<i>Servet</i>	Yeni Türk Tiyatrosu'nun kurucusu ve yıkıcısıdır. Mirasyedidir.
<i>Lokman</i>	Sadullah Nuri adlı aktör kumpanyaya girdikten sonra Lokman adını alır.
<i>Reyhan</i>	Doktordur ve akıcı Fransızcasıyla kumpanyanın seçici kurulunu etkiler.
<i>Pertev</i>	Kumpanyanın başoyuncularından biri olsa da istenen performansı gösteremez.

<i>Remziye</i>	Yaşı yirmi dördtür, öğretmen okulu terktir, kumpanyadadır, eşinden kaçmaktadır.
<i>Melek</i>	Kumpanyadaki dansçı kızlardan biridir. Masume'nin kız kardeşidir.
<i>Masume</i>	Kumpanyadaki dansçı kızlardan biridir. Melek'in kız kardeşidir.
<i>Hakkı</i>	Kumpanyanın hokkabazıdır.
<i>Lala</i>	Kumpanya oyuncularındandır.
<i>Kambur</i>	Kumpanyanın hokkabazlarından biridir. Cücedir.
<i>Rükzan</i>	Servet Bey tarafından kayırılan kumpanya başoyuncularından biridir.
<i>Zafer</i>	Bir süreliğine kumpanyaya maddi destek veren Azeri iş adamıdır.

Anlatıda yer alan figüratif anlatı kişilerinin isimleri şunlardır: Halkevi Reisi, Kaymakam, Samsun Valisi, Defterdar, İsmail, Lânutî, Şevket, Necmi, Süheyla, Neriman, Dürdâne, Seyit Ali Pehlivan; saz şairidir, Hilal Celâl; Seyit Ali Pehlivan'ın menajeridir, Tekke Şeyhi Feyzi Efendi, Ukkaş Efendi, Van Valisi, Diyarbakır'daki Umumi Müfettiş, Madam Rebeka; Kuledibi'ndeki pansiyonun sahibidir, Selim; Süleyman'ın yeğenidir vd.

Detaylı Olay Örgüsü

Süleyman'ın Tren Yolculuğu Diyarbakır'dan binmiş olduğu trenle Toroslardaki bilinmedik vilayetlerden ve köylerden geçen Süleyman'ın yanında ağabeyinin oğlu Selim vardır. Daha önce hiç evlenmemiş ve çocuk sahibi olmamış olan Süleyman tren yolculuğu boyunca Selim'e babalık etmiştir. Sırtında yorgan olan bir kadın tarafından yüzüne dökülen sudan dolayı uykusundan uyanan Süleyman trenin kar yağışından dolayı durmuş olduğunu fark eder. Küçüklüğünde Çerkes dadısı tarafından uyandırılıp okula götürüldüğü günleri hatırlayan Süleyman, uyanamadığı zamanlarda ağabeyi tarafından yüzüne dökülen suyla uyandırıldığını hatırlar. İkinci mevki kompartımanın kapısının yanındaki köşede uyuklamakta olan Süleyman'dan sırtında yorgan olan kadın özür diler. Zira elindeki suyu yanındaki çocuğa götürdüğünü ancak yanlışlıkla suyun bir kısmını kendisinin suratına döktüğünü söyler. Yaklaşık dört gün sürmüş olan zorlu yolculuk anlatıcısına Kanal seferine gittiği günleri hatırlatır. Bir dostuyla birlikte İngilizlere esir düştüğünde bir kuyuya atılmış ve günlerce orada tutulmuştur.

Süleyman'ın Trende Makbule'yle Karşılaşması Anlatıcı haricinde kompartımanda üç kişi vardır. Bunlardan biri dört yaşındaki bir çocuk ve uykusunda sürekli olarak kantoncu bir kızla kaçmış olan torununu sayıklayan ve onu aramaya çıkmış olan bir adamdır. Bunların haricinde Makbule de üçlüye dâhil olmuştur. Makbule Süleyman'a kendisinin de bir çocukla seyahat ettiğini ve onu bir otelde bulduğunu söyler. Birkaç durak önce trene binmiş olan Makbule, aynı kompartımanda bulunduğu kalabalık bir Harputlu aileden şikâyet eder. Zira trendeki gürültüler Makbule'ye Harputlu aileyi hatırlatır. Antep-Urfa civarlarındaki bir turneden dönmekte olan Makbule Süleyman'a yakınlık gösterir. Trenin ertesi sabaha kadar hareket edemeyeceğini öğrenmesi üzerine Süleyman yiyeceklerinin olmadığını fark eder ve Selim için dışarı çıkıp yiyecek aramaya karar verir. Makbule Süleyman'a yolculuk ettiği kompartımanda yeterince yiyecek olduğunu ve Selim'in karnını doyurabileceğini söyler. Bunun üzerine Süleyman trenden dışarı çıkar ve yemek yiyebileceği bir yer aramaya başlar.

Süleyman'ın Bir Kahvehanede Dinlenirken Bir Köy Düşününe Katılması Görmüş olduğu bir kahvehaneye giren Süleyman trendeki yolcuların çoğunun buraya gelmiş olduğunu fark eder. Masalardan birine oturan Süleyman masanın üzerinde bulunduğu yırtık Köroğlu gazetelerinden birini okumaya başlar. Bir şeyler içip karnını doyurduğu sırada Süleyman Halkevi Başkanı'nın kahvehaneye girdiğini ve içerideki herkesi subayın düşününe davet ettiğini söyler. Giyiminden ve tıraşlı yüzünden önemli biri olduğunu düşündüğü Süleyman'ı da ısrarla Halkevine götürür. Halkevi Başkanı bütün konuklarla yakından ilgilenir. Önemli biri olduğu düşünülen Süleyman adliye memurlarının yanına oturtulur. Mahkeme reisi Süleyman'a ne işle meşgul olduğunu sorar. Boyacı dükkanında kâtip olduğunu söylemeyi uygun bulmayan Süleyman tüccar olduğunu söyler. Düşününün daha eğlenceli bir hal alması için Hoca'dan ut getirip çalması istenir.

Düşüne Makbule'nin de İştirak Etmesi ve Servet Bey'in Fark Edilmesi Kısa bir süre sonra Halkevine Makbule'nin girdiği görülür. Davetliler tarafından tanınan Makbule oldukça iyi ağırlanır. Ayseven adıyla sahne alan Makbule'nin sesi ve sanatçılığı övülür. Süleyman-Makbule ikilisi General'in masasına oturtulur. Halkevi Başkanı Makbule'den düşününe şarkı söyleyerek katkıda bulunmasını ve konukları sesinden mahrum etmemesini ister. Makbule konukların yoğun ısrarları üzerine şarkı söylemeyi kabul eder. Hoca'nın ut getirmesi üzerine Makbule sahneye çıkıp şarkı söylemeye başlar. Daha sonra Makbule masadaki konuklardan birinin astraganlı kadınla olan münasebetine dair duyduğu dedikoduları dillendirir. Bir süredir trenin lüks kompartımanlarından birinde seyahat eden

adamı seyreden Süleyman onun Fenerbahçe ve Kuşdili'ndeki piyasalarda zaman geçirip Minakyan tiyatrosuna giden Sofu Seyfullah Paşa'nın oğlu olduğunu anlar. Paşanın oğlu babasının köşkünde bir tiyatro kurmuş ve burada oyunlar oynatmaya başlamıştır.

Tiyatro Sevdalıların Tesadüfen Düşünde Buluşması Düşünün bitmesi üzerine konuklar yavaş yavaş dağılmaya başlar. Halkevi Başkanı, Süleyman'la Makbule'ye halkevinde gecelemelerini teklif eder. Zira trende sabahlayıp üşümek yerine halkevi gibi sıcak bir yerde geceleyebilirler. Yerliler yabancılarla vakit geçirip eğlenmek isterler. Makbule Hoca'ya daha fazla şarkı söyleyemeyeceğini dile getirirken Azmi ortaya çıkar. Azmi Süleyman'ın Zekazik kampından arkadaşıdır. Süleyman'la Azmi askerlik yıllarında çok samimi olmamış olsalar da birbirlerini özlemle selamlarlar. Eczacı olan Azmi, askerlik görevini tamamladıktan sonra buraya yerleşmiş ve eczacı olarak çalışmaya başlamıştır. Azmi diğer konuklara Zekazik kampında oynadıkları tiyatro piyeslerinden bahseder. Herhangi bir oyun bilmediklerinden kendi zihinlerden oyunlar uydurup oynamışlar ve oynadıkları oyunlar İngilizlerin bile hoşuna gitmiştir. Hoca, Servet Bey, Makbule, Azmi ve Süleyman'ın tiyatroyla uğraştıkları ve bu alanda çalışmış oldukları anlaşılır. Hoca'yla Servet Bey bir ortaoyunu oynamaya karar verir. Hiç vakit kaybetmeden ikili sahneye çıkar ve Servet Bey Pişekâr rolünü alırken Hoca da Kavuklu rolünü alır. Birlikte Kanlı Nigâr'ı oynamaya başlarlar.

Hoca'nın Geçmişi ve Tiyatroya Olan Sevdası Servet Bey'le Hoca'nın tiyatro oyunculuğunda oldukça maharetli ve şevkli oldukları görülür. Onların oynadığı piyese kendini kaptıran Makbule de yaşmağıyla genç kız taklidi yapmaya başlar. Ardından Hoca oynanan piyesten çıkıp farklı bir şey deneyeceğini söyleyerek Minakyan Kumpanyası oyuncularının taklidini yapmaya başlar. Değişik oyuncuların taklidini başarıyla yapan Hoca bilhassa Süleyman'ın takdirini kazanır. Balmumcular, *La Dame Aux Camélias* ve Paris Fukaraları Hoca'nın repertuarında olan oyunlardır. En sonunda da Kel Hasan rolü yapan Hoca ölümden bahseder ve oynadığı piyes Karacaahmet Mezarlığı'nda geçer. Tersane mülazımıyken tiyatro oyunculuğu yapmaya başlamış olan Hoca, Haliç'teki gemiden artakalan zamanlarda tiyatroya gitmeye başlamıştır. Yeteneğinin keşfedilmesi üzerine Kanlı Nigâr'da Zenne rolünü oynamaya başlamıştır. Ancak bir oyun sırasında yenedünyanın yıkılması sonucunda yüzlerine taktıkları peçeler düşmüş ve erkek oldukları anlaşılmıştır. Yaşanan kaza nedeniyle o günden sonra aynı sahnede tiyatro oyunu oynayamamışlardır. Süleymaniye'de merdiven altı bir yerde ortaoyunu oynarken baskına uğrarlar. Jön Türklerin sığınağı olduğu sanılan yerde bulunan herkes tutuklanır. Paris'teki Ahmet Rıza'nın Abdülhamid'e suikast düzenleyeceği söylentileri üzerine hafiyeler her yerde jurnalcilik yapmaya başlamışlardır. Jurnalın kurbanı olan oyuncular zaptiye karakoluna götürülür ve Hoca Adana'ya sürgün edilir.

Süleyman'ın Geçmişi ve Tiyatroya Olan Sevdası Servet Bey çevresindeki tiyatro sevdalılarına babasının Suriye valiliği yaptığı dönemlerden kalma mirasıyla bir tiyatro kuracağına söz verir. Süleyman Servet Bey'in aşırı kendini beğenmişliği ve mirasyediliğinden rahatsız olur. Onun söylemlerine ve vaatlerine inanmak istemez. Aslında Servet Bey gibi babasını yitirdikten sonra köşkte sahneler kurup tiyatro oyunları oynamış olan Süleyman, ağabeyinin babadan kalan mirası bölüştürmesinden sonra Kuledibi'ndeki eski bir Yahudi pansiyonun üst katındaki iki odalı dairede yaşamaktadır. Bir süredir ağabeyinin oğluna bakan Süleyman onun resim yaparken oldukça mutlu olduğunu görür. Zira o oldukça utangaç ve içe kapanık bir çocuktur. Süleyman onu teşvik etmek ve dışa döndürmek için elinden geleni yapmaktadır. Süleyman Zekazik kampında oynadıkları oyuna ve oradaki umutlu bekleyişlerine özlem duyar. Zira esir oldukları dönemlerde eve geri dönme umuduyla yaşamış olsalar da mütarekeden sonra tamamen umutsuzluğa gömülmüşlerdir. Zira artık kendi yurtlarında birer esir haline gelmişlerdir. Zekazik kampındaki silah arkadaşlarıyla oynadıkları Vatan Yahut Silistre gibi oyunları özlemle arar. Savaşın bitmesinin ardından Tahtakale'deki bir boyacı dükkânında kâtiplik yapmaya başlamış olan Süleyman, boya kokusuna bağımlı hale gelmiştir. Almış olduğu boya kokularını koklamaktan kendini alamaz. Bundan dolayı resim yapmayı sever ve yeğenini de resim yapma konusunda teşvik eder. Zekazik kampında dekor hazırladığı ve zorbela hazırladıkları dekorlarla oynadıkları oyunları hatırlayarak umut tazelemeye çalışır.

Süleyman'ın Eğitimi, Hayalleri ve Esareti Babasının vefatından sonra ondan kalan mirasla köşkte sahneler kurup tiyatro oyunları oynayan Süleyman müsrif biri olmaktan korktuğunu düşünür. Ağabeyi mirasın adaletsizce tüketilmesine engel olmak için mirası dağıtır. Süleyman ağabeyi tarafından mühendislik veya mimarlık okuması için Avrupa'ya gönderilir. Galatasaray Sultanisi'ni bitirdikten sonra Avrupa'ya giden Süleyman orada iki yıl kadar kalır. Ardından I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle yurda geri döner. Mısır'da İngilizlere esir düşen Süleyman, Azmi ve diğerleriyle birlikte Zekazik kampında dekor boyayarak ve tiyatro oynayarak hayata tutunmuştur.

Makbule'nin Geçmişi ve Sanata Olan Sevdası Beyrut'a giderek Suriye'deki babasından kalma çiftliği sattığı haberini getiren Servet Bey hiç vakit kaybetmeden bir tiyatro kumpanyası kurmak istediğini söyler. Servet Bey geleceğin tiyatro oyuncularını Tepebaşı Gazinosu'na götürür. Gazinoya varıldığında önemli karakterler sırasıyla söz alarak kendi hayatlarını kısaca anlatmaya başlarlar. İlmiyeden Süleymaniyeli bir kassâm kâtibinin kızı olan Makbule varlıklı bir ailede büyümüştür. Yaz mevsimlerini Feneryolu'ndaki bir köşkte yaşayan varlıklı akrabalarının yanında geçirmiştir. Kadınlarla oturmayı sevmediğinden kılık değiştirerek selamlık tarafına geçip eğlenceleri izleyen Makbule Udi Ferhat Bey tarafından fark edilir. Ancak Ferhat Bey Makbule'yi ele vermez ve yalnızca fırsat buldukça onun eteğinin altına bakmaya çalışır. Daha sonra Ferhat Bey Makbule'nin ilk şan hocası olur. Ferhat Bey tarafından vücudunun her yeri çürütülmüşse de iyi bir şarkıcı olmayı başarmıştır. Darülbedayinin kız öğrenci almaya başladığını öğrendiğinde kayıt yaptırmışsa da maddi imkansızlıklardan dolayı eğitimini bırakmak zorunda kalmıştır. Bir kumpanyaya giren Makbule şarkı söylemeye başlamış ve oldukça başarılı olmuştur. Ülkenin ilk kadın oyuncularından biri olma fırsatını son anda kaçırmış olan Makbule üç defa evlenmiştir.

Tiyatro Topluluğunun Kurulması Hıfzırâhman zırhlısında görev almış olan Hoca'nın geçmişi de zorluklarla geçmiştir. Antep'te defter memurluğu yapmıştır. Ailesi ve çocukları onu tiyatroya olan sevdası ve ilgisi nedeniyle yargılayıp dışlamışlardır. Yaşlılıkla birlikte Hoca ister istemez oyunculuktan tamamen uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Servet Bey ise sadrazamın kızıyla evli olduğundan daima onun gölgesinde kalmıştır. Çocuklar annelerinden yana taraf olduklarından Servet Bey daima geri planda kalmış ve istekleriyle arzuları göz ardı edilmiştir. Servet Bey kurulacak olan tiyatronun rejisörlüğüyle idaresini Süleyman'a verir. Koska'da satılığa çıkan Sofu Seyfullah Paşa konağında idarehane kurulur. Arkadaş grubu arasında Süleyman en çok Azmi'nin durumuna üzülür. Zira Mısır'da esir düştüğünde kafasında vurulmuş ve bu yüzden bir gözü kör olmuş olan Azmi çeşitli talihsizlikler yaşamıştır. Bir akşam gazetesinde musahhihlik yapan Azmi, kendisine kör müsün diyen sektöre tokat attığı için işini kaybetmiştir. Azmi kör olduğunu kimsenin anlamasını istemez hatta Süleyman'a bile sadece görmesinde ufak bir sorun olduğunu söyler.

Yeni Türk Tiyatrosu Topluluğunda İlk Adımlar Darülbedayiyile rekabet etmek isteyen Servet Bey kurmuş olduğu tiyatro topluluğuna oyuncu alınması için bir imtihan yapılmasını ister. Bu amaç doğrultusunda köşküdeki bir oda tiyatro salonu haline getirilir. Kurulmuş olan salonda bir ziyafet düzenlenir ve dönemin meşhur lokantalarından yemekler getirilir. Oyuncu adaylarına ve Darülbedayiden ayrılmış ya da kuruma küsmüş olan müelliflerle çevirmenlere Servet Bey uzun bir söylev yapar. Yeni yapılmakta olan binanın eski yıkıntıları arasından Yeni Türk Tiyatrosu'nun kurulduğunu müjdelir. Kendi geçmişinden bahseden Servet Bey tiyatroya verdiği önem üzerinde durur. Galatasaray Sultanisi'nde öğrenci olduğu dönemlerde akşamları tiyatro izlemek amacıyla okuldan kaçtığına ve tiyatroya olan sevdasına engel olmak amacıyla ailenin onu Halep'teki babasının yanına göndermiş olduğunu söyler. Fakat bütün engelleme girişimlerine ve yoksunluklara rağmen Servet Bey'in tiyatroya olan sevgisinde hiç azalma olmamıştır. Şehreminili Cemil Paşa'nın vefatından sonra yapılan insan kayırmaları sebebiyle Darülbedayinin bozulduğuna ve yozlaştığına değinir. Yeni Türk Tiyatrosu'nda sadece yeteneğin ve liyakatin esas alınacağını ve tiyatro sanatını layık olduğu seviyeye çıkaracaklarını söyler.

Oyuncu Seçmeleri ve Kabul Edilen Oyuncular Konağın harem bahçesindeki oyuncu adayları imtihan için sıralarının gelmesini beklemektedir. Oyuncu adayları arasında değişik yaşlardan, farklı sınıflardan ve eğitim seviyelerinden olan insanlar bulunmaktadır. Bunların arasında halihazırda işsiz olan eski oyuncular da vardır. Bunlardan biri Fethi Celil-i Konstantiniyye'nin başrol oyuncusudur. İmtihana giren diğer oyuncularından biri olan Pertev Turhan; ortaya koymuş olduğu oyun, kişilik ve görünümle seçici kurulun takdirini kazanır. Onun önemli bir genç erkek oyuncu olacağına inanılır. Ardından imtihana giren kambur bir tuluatçının gösterisi beğenilmez ve tiyatro topluluğunun tiyatro anlayışına uygun görülmez. Kambur tuluatçı para almadan tiyatrodaki görev alabileceğini söyler ancak Azmi onu salondan kovar. Zira Azmi onun kendisini rezil etmesini istememiştir. Görünüşü ve tavırlarıyla seçici kurulu etkileyen bir kadının sabıkalı olduğu ve çeşitli suçlamalardan defalarca tutuklandığı öğrenilir. Seçici kurul tiyatro topluluğunun olmazsa olmaz ilkesi olarak ahlak sahibi olmayı kabul ettiğinden kadın oyuncu adayını topluluğa kabul etmez. Ardından yirmi dört yaşında olan ve muallim mektebinde okumuş olan Remziye seçici kurulun ilgisini çeker. Ezber yeteneği güçlü olan Remziye'nin oyunculuğu bazı noksanları olsa da beğenilir. Minakyan'ın *Hanım Uykuda* adlı oyununu sergilemesi ve gösterdiği oyunculuk takdir kazanır. Eski aktörlerden Sadullah Nuri Süleyman'ın gözüne ilişir. Defteri Hakânî kâtibiyken Vehbi takma adıyla sahne almıştır. Oyunculuğu da memurluğu gibi belirli bir rutin ve ciddi bir tavırla geçmiştir. Sadullah Nuri Meşrutiyetin ilk yıllarında parlamış ve

tanınmış bir oyuncudur. Asi tavırları nedeniyle defalarca memuriyetten atılıp hapse dahi girmiştir. Seçici kurul Sadullah Nuri'ye tiyatro alanındaki tecrübesinden dolayı saygı gösterir ve onun gösteri yapmak istemesine olumlu cevap verir. Ardından salona Masume ve Melek adlarındaki iki kız kardeş gelir. Bu kız kardeşler topluluğa birlikte kabul edilmedikleri takdirde tiyatroya devam edemeyeceklerini söylerler. Halkevinde tiyatro eğitimi almış olsalar da oyunculukları yeterince başarılı bulunmaz. Fakat seçici kurul üyeleri onların ahlakını takdir eder. İki kız kardeşin salonu terk etmesinin ardından seçici kurul topluluğa kabul edilecek olan oyuncu adayları üzerinde tartışır. Servet Bey Süleyman'a seçici kurul arasındaki müelliflerin, çevirmenlerin ve gazetecilerin tartışmasına aldırılmamasını söyler ve onun kararlarına öncelik verileceğini taahhüt eder.

Oyuncu Kadrosunun Son Şeklini Alması Topluluğa kabul edilen oyuncular arasında en başta Pertev yer alır. Seçmelere katılmamış olmasına rağmen Osman Lahutî kurucular arasına kabul edilir. Zira kendisi daha önce Zekazık kampında piyesler oynamış ve bir binbaşının oğludur. Doktor Reyhan akıcı Fransızcasıyla Galipaud'nun monoloğunu zorlanmadan okumuştur. Avrupa'da eğitim almış ve tiyatro oyunları oynamış başka bir oyuncu adayı da seçici kurulu etkilemeyi başarmıştır. Dürdâne'nin seçtiği ve kefil olduğu kadınlar tiyatro topluluğuna kabul edilmişlerdir. İmtihana katılan kadın oyuncu adayları arasında, seçilmiş olan oyuncuların çok daha yetenekli kişiler bulunmuştur. Ancak kişilerin ahlaki bütünlüğüne daha çok önem verildiğinden daha az yetenekli olan kadın oyuncular tiyatro topluluğuna kabul edilmişlerdir. Servet Bey Yeni Türk Tiyatrosu'nun oyuncu kadrosunu büyütmek istese de Süleyman daha gerçekçi politikalar yürütür. Oyuncular arasında Darübedayideki oyuncuların daha az ücret aldıklarından dolayı bir tartışma çıkar. Süleyman, topluluk içindeki dengeleri makul bir üslupla yürütmeye karar verir. Bir süre Süleyman'ın Kuledibi'ndeki evinde kalan Hoca ilerleyen zamanlarda Servet Bey'in yanına yerleşir. Hoca'nın sürekli olarak İstanbul'un farklı mekanlarındaki dostlarıyla zaman geçirdiği ve eve gece geç vakitlerde döndüğü görülür.

Repertuvarın Oluşturulması ve Provalara Başlanması Anadolu'da yapılması planlanan turne için hazırlıklara başlanır. Özellikle Avrupa'daki tiyatroların kaideleri örnek alınır ve *Mersinli Kız* gibi oyunlar prova edilir. Reyhan ve Pertev gibi oyuncular beklenen performansı gösteremez. Makbule yaşanmış olduğu için kadın karakterleri oynayıp oynayamayacağından tereddüt eder. Servet Bey'in dadısının oğlu olan Hakkı tiyatronun arka planında çalışmaktadır. Bina yapımı bütün hızıyla devam etmektedir. Oyuncular kendi aralarında kaynaşmış ve bazı gruplaşmalar olmuştur. Provalar ve diğer çalışmalar son sürat devam eder. Servet Bey *La Dame Aux Camélias*'in da repertuvara koyulmasını ister ve oynanacak oyunlar İstanbul'da sahnelemeyeceklerinden oyuncu hatalarının anlaşılacağı söyler. Dolayısıyla Servet Bey'in yoğun ısrarları üzerine *La Dame aux Camélias*'nin provalarına başlanır. Topluluğun mensupları arasında görev dağılımı yapılmıştır ve herkesin rolü belli olmuştur. Sadullah Nuri provalardaki rolü icra ettikten sonra kimseyle yüzgöz olmadan bir yere oturur. Bütün işlere yetişmeye çalışan ve herkese elinden geldiğince yardımcı olan Remziye'nin saflığı Süleyman'ı üzer. Süleyman Remziye'nin fazlaca saf olduğunu ve sanat dünyasının acımasızlığına dayanamayacağını düşünür. Aynı şekilde Makbule de Remziye'nin durumunu fark eder ve bundan dolayı zaman zaman ona sataşır.

Kumpanyanın Turneye Çıkması ve Vapur Seyahati İstanbul'dan hareket eden bir vapura binmiş olan oyuncular seyahatlerine başlamışlardır. Süleyman Zonguldak kıyılarından yansıyan ışıkları izlerken Senegalli kargoda kâtiplik yaptığı dönemleri hatırlar. Mütareke dönemlerinde Süleyman, iyi seviyede Fransızca bildiği için Senegalli bir kargoda kâtiplik yapmıştır. O dönemlerde yaşadığı zorlukları düşünerek hüzünlenir. Vapurda yolculuk eden yolcular ikiye ayrılmıştır. Varlıklı ve makam sahibi kişiler lortlar kamarasında yolculuk ederken diğerleri avam kamarasında kalmaktadır. Lortlar kamarasında misafirleriyle eğlence tertiplemiş olan Servet Bey kurmuş olan Yeni Türk Tiyatrosu topluluğuyla ilgili bilgi verip kendisiyle övünmektedir. Vapurda bulunan Sulu takma adlı bir süvarinin patavatsızlığından ve açığıgözlüğünden rahatsız olunur. Vapurun avam kamarasından sahil şeridini seyreden Süleyman Makbule'nin kendisine doğru gelmekte olduğunu fark eder. Süleyman yönetimde yer aldığından Makbule tarafından aklının çelinmeye çalışılacağını düşünür. Zira Süleyman Makbule gibi kadınların güç sahibi ya da nüfuslu insanları kontrol ederek beslendiklerini düşünmektedir. Makbule Süleyman'a lortlar kamarasındaki eğlenceden bunaldığını söyler ve Servet'le Sulu'yu çekiştirir. Onların gösteriş budalası karakterler olduklarına oldukça emindir. Lortlar kamarasının aksine avam kamarası oldukça sessizdir.

Vapurdaki Paryalar ve Hırsızlık Olayı Parya olarak adlandırılan vapurun bir diğer bölümünde tuluatçı kamburun yolculuk etmesi onu görenleri şaşırır. Tuluatçı Kambur'un Hakkı'nın yakını olduğu bilinir ve vapura onun tarafından bindirilmiş olduğu düşünülür. Kambur Süleyman'a

topluluğa katılmak amacıyla vapura binmediğini ve başka bir iş için vapurda yolculuk ettiğini söyler. Kambur vapurdaki diğer yolculara çeşitli kâğıt oyunları oynatmaktadır. Bir süre sonra vapurda bir hırsızlık vakası gerçekleşir. Hacının parası çalındığından emniyet güçleri herkesi teker teker aramaya başlar. Başlangıçta herkes gergindir. Zira herkes çalınan paranın kendi odalarında bulunmasından korkmaktadır. En başta avam kamarasında yolculuk eden yolculardan şüphelenilir ve aramalar orada yoğunlaşır. Başlangıçta insanların paralarını çeşitli hokkabazlıklarla gözden kaybederek insanları eğlendiren Hakkı'dan şüphelenilir. Azmi de çalınan paranın kendi odasında bulunmasından endişe eder. Zira Azmi, Mısır'da yaşadığı kötü tecrübelerden sonra ciddi derecede paranoyak olmuştur. Ancak hırsızın büfeci çocuk olduğu anlaşılır. Büfeci çocuk suçuna hemen kabul eder ve tutuklanır. Ardından avam kamarasında eğlence düzenlenir ve lortlar kamarasında seçkinleri eğlendirmek için horoz taklidi yapan Hoca'yla Makbule alay eder. 31 Mart Vakası'ndan sonra emekli olmuş olan babası, Hareket Ordusu'nun İstanbul'a girmesinin ardından tutuklanıp idam edilmiş olan Azmi büyük travmalar yaşamıştır. I. Dünya Savaşı'nda esir düşmesi de onu derinden etkilemiştir.

Samsun Valisinin Kumpanyadan İlk Gösterimi Kızılay'da Yapmasını İstemesi Servet Bey'in kendi servetini har vurup harman savurmasını istemeyen Hoca ona akıl hocalığı yapar. Servet Bey'in babasından geriye kalan bütün mirası bu işe yatırmış olduğunu yani onun son kumarını oynadığını söyler. Ardından avam kamarasına gelen Servet Bey oyunculara kıyafetlerini giyerek güverteye teşrif etmelerini ister. Zira kendilerini önemli misafirlere takdim edeceğini söyler. Söz konusu misafirler Defterdar ve Vali'dir. Vali tiyatro topluluğuna ilk gösterimin Kızılay'da olacağını ve böylece Kızılay'a destek olunacağını söyler. Aynı zamanda Vali, topluluğun reklamını yapacağına da söz verir. Vali Servet Bey'den oyunların millî ve ahlaki konular üzerinde durmasını ister. Ardından tiyatro yerine çoğunlukla devlet işlerinden bahsedilir. İstanbul'da yapılmakta olan tiyatro binası üzerine konuşulur.

İlk Gösterim İçin Hazırlıkların Yapılması Aksaray'daki konakta oyunlar sahnelenmeye başlamıştır. Darübedayi gibi çeviri oyunlar sahnelenmemesini ilke edinmiş olsalar da Servet Bey *La Dame aux Camélias*'nin oynanmasını ister. Zira Servet Bey'e göre söz konusu piyes Müslüman kadınlar tarafından bile oldukça iyi bilinmektedir. Ona göre söz konusu oyun Türk toplumunun değerleriyle özdeşleşmektedir. Daha sonraysa Servet Bey *La Dame aux Camélias*'nin sahnelenmesine gerek olmadığını ve oyunun yalnızca alıştırma olması için provalarda oynanacağını söyler. Daktilodan bir oyuncu çıkarmak isteyen Servet Bey Rükzan'ı başrol yapar. Süleyman ve diğer oyuncular Rükzan'ın Servet Bey tarafından fazla kayırıldığına ve yakında onun topluluğun tüm yönetimini ele geçireceğine inanmaya başlamışlardır. Samsun'daki bir otele yerleşilir ve hiç vakit kaybetmeden sahnelenecek oyunların provasına başlanır. Pertev başrollerden biridir. Remziye'ye figüran rolü verilmesi birçok kişiyi rahatsız eder. Fakat Remziye olgun bir şekilde kendine verilmiş olan görevi kabul eder. Lakin suflörlüğü beceremeyen Hakkı'nın yerine ezber yeteneği oldukça kuvvetli olan Remziye getirilir.

Servet Bey'in Tiyatro Topluluğu Aracılığıyla Kendini Gösterme İhtirası Bir süre sonra tiyatro topluluğunu ziyaret eden Vali, tiyatro topluluğunun galasında *La Dame aux Camélias*'nin oynanmasını ister ve bunun öneminden bahseder. Akşam vakitlerinde bölgenin sosyetesini bütün salonu doldurur ve özellikle kadınlar en değerli elbiseleriyle takılarını takarak salona teşrif etmiştir. Oyunun başlarında her şey Süleyman'ın umduğundan çok daha iyi gider ve oyun küçük hatalarla tamamlanır. Ciddi bir sorun yaşanmaz ve sergilenen gösteriden herkes memnundur. Salonu dolduran seyirci uzun bir süre topluluğun oyuncularını alkışlamayı kesmez. En sonunda sahneye çıkan Servet Bey cebinden çıkardığı notu okumaya başlar ve tiyatro topluluğunun reklamını yapar. Süleyman *La Dame aux Camélias*'nin Servet Bey tarafından bilerek oynatıldığını ve her şeyin önceden hazırlanmış olduğunu anlar. Bütün oyunların kapalı gişe sahneleneceği sanılsa da ertesi gün sergilenen olan oyunlara az sayıda genç gelir. Servet Bey Hoca'dan öğretmenlere haber vermesini ve salonun onlarla doldurulmasını ister. İstenen seyirci sayısına ulaşılması üzerine tiyatro piyesleri sahnelenmeye başlar. Baş artistin kaybolması üzerine Remziye onun yerine sahne alır ve böylece kendini gösterme şansını elde eder. Zira Remziye bütün oyunları ezbere bilmektedir. Başlangıçta oldukça mekanik ve donuk bir oyunculuk sergilese de akış içinde açılan Remziye performansıyla göz doldurur. Hacı Süleyman'a topluluğun yönetiminde yaşanan malî sorunlardan bahseder. Başarısız bir oyunculuk sergileyen Pertev'in kadrodan çıkarılması istense de Servet Bey'in sevdiği Rükzan onu Pertev'in çıkarılması halinde topluluktan ayrılmakla tehdit eder.

Erzurum'a Gidilmesi ve Geleceğe Umutla Bakılması Tekrardan vapura binen Yeni Türk Tiyatrosu Trabzon'a doğru yolculuk etmeye başlar. Sıradaki hedef Erzurum'dur. Ardından da Erzincan'a geçmek planlanmaktadır. Yolculuk sırasında yapılan harcamalar, sergilenen oyunlar,

oyuncuların gösterileri ve oyuncular arasındaki ilişkiler üzerine konuşulur. Gelirler giderleri karşılamamaktadır. Remziye sahnedeki performansı ile herkesi etkilemiştir. Günün ulaşım araçları sayesinde uzaklar yakın olmuştur. Dolayısıyla topluluğun birçok yere gidip oyunlarını sergileyebileceği umut edilir. Tiyatro topluluğu her yere gidebilecek durumdadır. Servet Bey Pertev'i topluluktan attırmak ister ve bunu rejisör aracılığıyla yapmayı amaçlar. Erzurum'a varıldığında Servet Bey'in bir iş için İstanbul'a döndüğü ancak sahnelenecek ilk oyuna yetişeceği öğrenilir. Oyuncular arasında Servet Bey'le Rükzan arasında bir tartışma yaşandığına dair söylentiler dolaşmaya başlar.

Servet Bey'in Kumpanyayı Yüzüstü Bırakması ve Zafer Bey'in Kumpanyaya Desteği Sahneye koyulacak oyunlar Erzurum'da seyirci önüne çıkar. Ancak seyirci sayısı beklenenden azdır. Valinin ziyaret tertipleyeceği söylentileri çıksa da onun başka bir yere gitmek zorunda olduğunu öğrenen oyuncular rahatlar. Oyunlar artık sorunsuz bir şekilde sahnelenmektedir. Vodvil sırasında Hoca coşar ve diğer oyuncuların uzak duran Kambur'un artık onların arasına karıştığı görülür. Ancak Zonguldak'tan gelen bir haberle topluluk Servet Bey'in eşiyle olan davasını kaybettiğini ve böylece malî kaynakların kesileceğini öğrenirler. Topluluk yola Servet Bey olmadan devam etmek istese de kısa sürede çevredeki esnafa borçlanılır. Bundan dolayı repertuvarındaki oyunlar yerine tuluat oynama fikri gündeme getirilir. Hoca coşkuyla *Arşın Mal Alan*'ı oynamaya başlar. Turneler sırasında oyuncular yeni insanlarla tanışır. Azerbaycan'da devlet başkanlığı yapmış ve I. Dünya Savaşı'nda ülkesi için asker olarak mücadele vermiş olan Zafer Bey de bunlardan biridir. Zafer Bey topluluk üyelerine adeta musallat olur. Azerbaycan'ın Rusya'yla birleşmesinin ardından tutuklanmış olan Zafer Bey yüklü bir rüşvet karşılığında idam edilmekten kurtulmuştur. Almanya gibi Avrupa ülkelerinde gazino ve bar işlettikten sonra Türkiye'ye gelip Sivas-Erzurum demiryolunun müteahhitliğini yapmaya başlamıştır.

Zafer Bey'in Desteği Sayesinde Kumpanyanın Turneye Devam Etmesi Topluluk üyelerinin yaşadığı sorunlarla yakından ilgilenen Zafer Bey kısa sürede onlarla dost olur. Tiyatro topluluğunun üyelerinin her geçen gün borçlarının artması ve bazı oyuncuların kumar oynaması nedeniyle İstanbul'a geri dönmeye karar verilir. Makbule'ye Zafer Bey'in kendisinden hoşlandığı ve gece yatmadan önce odasının kapısını kilitlemesi gerektiği alaycı bir üslupla söylenir. Takma burnunu takarak Zafer Bey'in taklidini yapan Hoca Makbule'yle alay eder. Kadınlık içgüdüleri yeniden canlanmış olan Makbule alaycı söylemleri öfkesiyle savuşturmaya çalışır. Zafer Bey'le Süleyman'ın ısrarları üzerine tiyatro topluluğu dağılmadan önce Makbule'den bir şarkı söylemesi istenir. Ut bulan Hoca Makbule'nin şarkısına eşlik eder. Bilhassa oyuncular hayalleri yıkıldığı ve kumpanya dağılmak zorunda kaldığı için üzgündür. Zafer Bey'in dekoviliyle Hasankale'ye varılır. Onun izni ve desteğiyle oyuncular kaplıcalarda yıkanma şansını elde ederler. Nefi'nin memleketinde olduklarını fark etmeleri üzerine ona ait bazı dizeler okunur. Oyuncular Nefi'yi yad eder ve yakın geçmişte bölgede çalışan bir öğretmenin onun mezarını yaptırmak istediğine değinilir. Hoca Nefi'den şiir okumaya devam eder ve Remziye de okunan şiirlere eşlik eder. Kaplıcanın yakınlarındaki bir taş set Süleyman'a *Pembe Kız*'ı hatırlatır. Lokman Süleyman'a *Pembe Kız*'ı anlatmaya başlar. Remziye ve Süleyman dahil bütün oyuncular *Pembe Kız*'ın oynanması için harekete geçerler.

Dağılmanın Eşiğine Gelen Kumpanyanın Yeni Bir Anlayışla Yola Devam Etme Kararı Alması Kars'a varıldığında on gün kadar orada kalınır ve bazı oyunlar sahnelenir. Bu süre boyunca Zafer Bey maddi ve manevi açıdan tiyatro topluluğunu destekler. Civar beldelerde de bazı tiyatro piyesleri oynanır. Ancak bir süre sonra Zafer Bey'in Neriman'ı evlenme vaadiyle yanına alıp ortalıktan kaybolduğu görülür. Tiyatro topluluğu ikinci kez patronları tarafından terk edilmiştir. Ardından topluluk yeniden dağılma eşiğine gelir. Birkaç oyun daha oynandıktan sonra seyirci sayısının her geçen gün azaldığının görülmesi üzerine oyuncular borçlarını ödeyip kalan meblağı aralarında paylaşma kararı alırlar. Ayrıca topluluk mensupları İstanbul'a dönmeye karar vermiştir. Oyunculardan bir kısmı kamyonla dönmeyi planlarken bir kısmı da akşam vakitlerinde İstanbul'a hareket edecek olan trenle geri dönmeyi planlar. Trenle İstanbul'a dönecek olan grup tren istasyonunda Hafız Nuri'nin operetiyle karşılaşır. Hafız Nuri, tiyatro topluluğu üyelerine Anadolu insanının Avrupa sanatına ilgi duymadığını ve kendilerinin gittikleri her yerde tuluat yaptıklarını ve ortaoyunu oynadıklarını söyler. Sanat anlayışları sayesinde bütün Anadolu'yu gezmiş ve gittikleri her yerde büyük ilgi görmüşlerdir. Hafız Nuri opereti başarısız tiyatro topluluğuna ilham verir. Süleyman diğer arkadaşlarına Hafız Nuri'ninkine benzer bir sanat anlayışıyla yola devam etmeyi önerir. Eski hayatlarına geri dönmek istemeyen oyuncular ve yeniden şarkıcı olmayı arzulamayan Makbule teklifi kabul eder. Kamyonla İstanbul'a dönmeyi planlayan oyuncular da kamyoncuyla tartıştıklarından dolayı yola çıkmadıkları için tren istasyonuna dönerler. Onların da katılımıyla kumpanya çıkmış olduğu maceraya devam etme kararı alır.

Kumpanyanın Yola Devam Etmesi: İğdir Lokman onları İğdir'a giden bir kamyona bindirir. Yolculuk sırasında oyuncular Hakkı'nın hokkabazlık gösterileriyle ve birbirleriyle atışarak eğlenirler. Bir köyde mola verilir ve kahvehanede dinlenilir. Oyuncular köydeki yarı çıplak çocuklarla oyun oynayıp eğlenirler. Onlara bazı oyunculuk performansları sergileyip onları eğlendirirler. Yeniden yola çıkıldıktan bir süre sonra şoför yeniden mola verir ve bir yük teslim edeceğini söyler. Uzun süredir yeşil bir alan görememiş olan oyuncular görmüş oldukları yeşil alana giderler. Yeşil alan Süleyman'a Erenköy'ü ve Çamlıca'yı hatırlatır. Gitmiş oldukları köyde ortaoyunu ve tuluat performansları sergileyen oyuncular yerlilerin sevgisini kazanır. Bir sünnet düğününe katılmalarının ardından Ağrı'ya doğru yola çıkarlar. Eski hayatlarına geri dönmek istemeyen oyuncular tuluat yapmaya karar vermişlerdir. Hiç vakit kaybetmeden gidilecek yerlerin izlencesini yapmaya başlarlar. Bu sefer tamamen herhangi bir patronun himayesine girmeden kendi başlarına yola devam etme kararı alırlar. Süleyman Remziye'nin düşünceli ve kararsız olduğunu gördüğünde onunla konuşmaya karar verir. Süleyman Remziye'ye İstanbul'a geri dönmesi gerektiğini zira onun daha iyi bir hayata layık olduğunu söyler. Birbirlerine karşı derin duygular besledikleri fark edilir. Ancak Remziye geri dönmeyi reddeder ve maceraya devam etmek istediğini söyler. Remziye Hoca'ya Makbule'ye sarılarak ağlar.

Tiyatro Anlayışlarının Değişmesi: Ağrı Ağrı'ya varıldığında oyuncuların hepsi gelecekte umutludur. Kafkas çalgıları ve çağdaş kıyafetlerle *Vatan Yahut Silistre* adlı tiyatro oyununu oynarlar. Ardından da *Meşhedi İbad* oynanır. Doğubayazıt'a varıldığında eşraf tarafından desteklenen derviş kılıklı bir kaymakamla görüşülür. Hoca kaymakamı bölgede oyunlarını sergilemek konusunda ikna etmeye çalışır. Gazali uydurma bir hadisle peygamberin eşi Ayşe'yi tiyatroya götürdüğünü ve kendisinin tiyatro oyunu izlemeyi çok sevdiğini söyler. Daha sonra Van Kalesi'ne gelen topluluk burada dinlenir. Yeni tiyatro anlayışları üzerine tartışılır. Balık avlayıp gitmeleri gereken yolu tespit etmeye çalışırlar. Bir minareye çıkmış olan Remziye izlenecek yolu tespit etmiş olsa da topluluk mensuplarını endişelenmiştir. Zira topluluktakiler onun kaybolduğunu ya da kaçırıldığını düşünmüştür. Oldukça bakımsız durumda olan minarenin çökme ihtimali de göz önünde bulundurulur.

Tuluatın Anadolu'lular Tarafından Rağbet Görmesi Ardından yeniden yola koyulan topluluk bölgedeki kazalardan birine gidip oyunlarını sergiler. Diğer tiyatro topluluklarıyla görüşüp fikir alışverişinde bulunulur. Taklitler yapan ve değişik şiveler kullanan bir topluluk Yeni Tiyatro üyelerine ilham kaynağı olur. Gidilen kazalardan birinde kaymakam tarafından iyi karşılanırsalar da oynadıkları oyunlar ilgi görmez. *Pembe Kız* gibi oyunlara yerel unsurlar katılır. Kağızman, İğdir ve Doğubayazıt gibi yerleri geçtikten sonra yeni bir kazada yerel unsurlara ağırlık verilen oyunlar oynanır. Yola ilk çıkıldığında önemsiz olan kişiler kıymete biner. Kambur'la Hakkı'nın gösterileri ilgiyle izlenir. Gidilen yerde halka yeni oyunun reklamı ve duyurusu yapılır. Yeni tiyatro anlayışıyla halkın beğenisi kazanılır ve bunun doğrultusunda tatmin edici meblağlar elde edilir.

Oynan Oyunlara Katılan Yeniliklerin Tutması Buna benzer bir olay büyük bir garnizon şehrinde yaşanır. Askerlerin manevralar yaptığı bir yere yerleşen kumpanya akşam vakitlerinde oyunlarını sergilemeye başlar. Gazali, Doktor ve Hoca *Kunduracı* adlı oyunu sergilemektedir. Seyircilerin ardında beliren memurların haricinde mülkiye ve seyfiye sınıfından olanların sesleri duyulur. Süleyman onların alaycı söylemlerine aldırış edilmemesini ve oyuna devam edilmesini ister. Aynı zamanda Süleyman *Pembe Kız* adlı oyununun oynanmasını ve bale yapılmasını ister. Herkesin yavaşça evine çekildiği bir sırada Masume, Melek ve Hoca dans etmeye başlar. Bunun üzerine seyircilerin hızla geri dönmeye ve gösteriyi izlemeye başladıklarına şahit olunur. Havaların soğumaya başlaması üzerine Yeni Tiyatro güneşe inmeye karar verir. Yolculuk sırasında küçük köylerde ve kasabalarda oyunlar oynanır. Gülmeye ya da ağlamaya hasret köylüler topluluğun sergilediği gösterilere yoğun ilgi gösterir.

Yeni İş Fırsatlarının Aranması Küçük ve yoksul bir yerleşim yerinde hava durumu kötü olduğu için mahsur kalınmıştır. Kasabaya gönderilmiş olan Lokman'ın havanın yavaş yavaş düzelmesiyle geri döneceği düşünülür. Jandarma karakolundan telefon eden Lokman kasaba ahalisinin müzikli eğlence izlemek istediğini bildirir. Topluluk üyeleri kasaba ahalisine istedikleri gösteriyi yapabileceklerinin iletilmesini ister. Ardından hazırlıklara başlanır. Konser, komedi oyunu, hokkabazlık ve meddahlık yapan topluluk yerlilerin sevgisini kazanır. Varlıklı bir yerli, topluluğu oğlunun sünnet düğününe davet eder. Topuluktakilerin çoğu yapılan teklifi kabul etmek istemese de malî sıkıntılardan dolayı Makbule düğünde şarkı söyleyebileceğini söyler. Zira turneye çıkmadan önce şarkıcılığı bıraktığına ant içmiştir.

Kumpanyanın Bürokratlarla Olan Soğuk Mücadelesi

Bir il merkezine gelindiğinde bazı yerleri istimlak ederek yeni evler yaptırmış olan bir valinin tiyatro oynamayı yasakladığı öğrenilir. Vali topluluk üyelerini makamına kabul eder ve üyelerin kıyafetlerine bakarak onların İstanbul'dan geldiklerini anladığında onlardan sanat tiyatrosu oynadıklarına dair bir vesika ister. Süleyman valiye repertuvarlarını gösterir. Tiyatrodan anlıyormuşçasına vesikayı inceleyen vali oyunculara gösteri yapma izni verir.

Anadolu İnsanından Manzaralar

Komşu vilayetlerden birinde rastlanan Saz Şairi Seyit Ali Pehlivan'ın Kuvayi Milliye dönemlerinde Atatürk'e saz çaldığından ve Cumhuriyetin ilanından sonra Ankara'ya gelerek önemli isimlere saz çaldığından bahsedilir. Handan Celâl'in desteğiyle Anadolu turnesine çıkan saz şairini herkes tanır. Ancak bir süre sonra ikili arasında bazı tartışmalar yaşandığından yolları ayrılmıştır. Handan Celâl'in kaldığı oda oyuncularından birine verilir. Karlı dağlar aşıldıktan sonra bir dağ boğazındaki köye varılır. Perişan haldeki bir Halkevi Reisi topluluk üyelerini karşılar. Onlara Halkevi'nin kapılarını açar ve orada kalmalarına izin verir. Köydeki birçok ev yıkıldığından köylülerin çoğu bölgeyi terk etmiştir. Bundan dolayı ilkokul ve ortaokul binaları inşa edilmiş olmasına rağmen öğrenci sayısı yok denilecek kadar azdır. Köydeki yaşam şartları çok zorlayıcıdır. Oyuncular köyün tekkesine götürülür. Şeyh oyuncuları çok iyi ağırlar. Gece vakitlerinde onları meşk etmeye davet eder. Şeyh'in okuduğu bir şiir parçası herkesi derinden etkiler ve kendilerinin hayattaki amaçlarını sorgulamalarına sebep olur. Gazali kendini kaybeder ve Lokman onun sakinleşmesine yardımcı olur. Hayatta maneviyatın da önemli bir yeri olduğuna dair konuşmalar olur.

Kumpanyanın Bir Kürt Köyünü Ziyaret Etmesi

Artık seyahatler sırasında topluluk üyeleri yer ve zaman mefhumlarını kaybetmişlerdir. Kamyonla yola devam edildiği bir sırada gözlerine bir dere takılır. Karaköse'ye gitmeye çalışan oyuncular insanların dereye yüzüp eğlendiklerini ve yeşil alanları gördüklerinde İstanbul'daymış gibi hissederler. Oyuncular derenin aktığı köyde dinlenmeye karar verir. Varılan yer bir Kürt köyüdür. Yerliler oyuncuları çok sıcak bir şekilde ağırlar. Oyuncular dereye girip yüzerler. Başta kadınların yarı çıplak halde yüzmesi sakıncalı görülse de köylü kadınların yarı çıplak olmasından cesaret alınır. Akşamleyin oyuncular Kürt yerlilerle birlikte *Pembe Kız* adlı oyunu oynarlar. Ardından bölgede görev yapmış bir valinin genç yaşta ölen kızı için yaptırmış olduğu türbedeki şiir herkesi derinden etkiler. Yiyip içip eğlendikten sonra yola devam edilir.

Kumpanyanın Dağılması

Güney sahillerinde gezinip oyunlar oynamaya devam ettikleri dönemlerde kış mevsiminin bastırmasıyla birlikte Suriye sınırına yakın olan bir kasabada maddi kazanç elde etmek ve kendi masraflarını karşılamak amacıyla kaçakçılık yaparlar. Sonbaharın gelmesiyle birlikte Karaköse'ye gidilir ve Lala burada hasta yatağına düşer. Hastalanan Lala'yı hastaneye kaldırmak zorunda kalınır. Ardından yeniden iş yapmak amacıyla Van'a giden tiyatro topluluğu ruhsal ve düşünsel açıdan sıkıntılı bir durumda olan valinin neden olduğu sıkıntılar ve çıkardığı engeller nedeniyle umutsuzluğa kapılır. Umutların yitirildiği bir dönemde gölde avlanan balıkçılarla birlikte balık tutmaya çalıştığı sırada göle düşen Hakkı hayatını kaybeder. Hakkı'nın ölümünün ardından kısa bir süre sonra da Masume bölgedeki varlıklı erkeklerden biriyle evlenir. Remziye'ye sevdiği adamdan bir mektup gelmesi üzerine Süleyman onu geri dönmeye ikna etmeye çalışır. Ardından topluluktan geriye kalan birkaç kişi arasında durum değerlendirmesi yapılır. Mevcut durumda yola devam edilemeyeceğinin anlaşılması üzerine tiyatro topluluğunun dağılmasına karar verilir. Remziye'ye de sevdiği adamın onun peşinden gelip kendisini geri götüreceği söylenir. Topluluğun son temsilcileri son gecelerini birlikte geçirdikten sonra dağılırlar.

Temalar

Umut

Reşat Nuri Güntekin'in bu yazınsal eserine vermiş olduğu isimden de anlaşılacağı üzere yapıtın ana teması umuttur. Servet Bey'le Süleyman'ın öncülüğünde kurulan tiyatro topluluğunda yer alan her oyuncunun geçmişi ağır bunalımlar ve birbirinden farklı zorlukla geçmiştir. Anlatıda önemli rolleri olan oyuncuların sıkıntılarından ve bunalımlarından sıyrılmalarını sağlayan en önemli şey tiyatroya olan sevdalarıdır. Tiyatro sanatı kumpanyada yer alan oyuncuların içinde yaşadıkları bunalımlı hayattan sıyrılmalarını ve dertlerini unutmalarını sağlayan son sığınaktır. Tiyatro sayesinde tamamen kurmaca da olsa ideal bir dünyada rol yapma ve ideal bir karaktere bürünme fırsatı yakalayan oyuncular piyesler sırasında kendilerini bulurlar. Aynı zamanda sahneye koydukları tiyatro piyesleri sayesinde hiçbir yere kök salmadan farklı coğrafyalarda gezinen oyuncular devinimli bir hayat sürdürmenin keyfine varırlar.

Gelenek Reşat Nuri Güntekin *Son Sığınak* adlı romanında Batı ve Doğu gösteri sanatları arasındaki farkların ve Türk toplumunun bilhassa kentsoylu Avrupa tiyatrosunu benimseyememiş olmasının nedenleri üzerinde durur. Servet Bey ve Zafer Bey gibi hamiler aracılığıyla Anadolu'yu gezip Batı tarzında oyunlar sergileyen tiyatro topluluğu seyirciye hitap etmeyi başaramaz. Hamiler tarafından yüzüstü bırakılmalarının ardından ancak seyircinin rağbet göstereceği oyunlar oynayarak turneye devam edebileceklerini anlayan oyuncular tuluat, ortaoyunu, meddahlık ve hokkabazlık gibi sanatlara yönelirler. Sanat anlayışını değiştiren tiyatro topluluğu Anadolu coğrafyasında gitmiş olduğu her yerde ilgi ve sevgi görür. Böylece Anadolu'daki taşra vilayetlerinde yaşayan yerlilerin Batı sanatını benimseyemedikleri ve buralarda başarıya ulaşmak isteyen tiyatro topluluğunun mutlaka yerli unsurlara başvurması gerektiği vurgulanır.

Arkadaşlık Reşat Nuri Güntekin *Son Sığınak* adlı romanında belirli bir amaç doğrultusunda bir araya gelen bir oyuncu topluluğunun vermiş olduğu mücadeleyi anlatır. Servet Bey ve Süleyman gibi anlatı kişilerinin öncülüğünde kurulan tiyatro topluluğunda yer alan oyuncuların yaşadıkları acılar ve özelemler genel olarak ortak. Oyuncuların çoğu geçmişte ailevi, şahsi veya toplumsal sebeplerden dolayı tiyatrodan uzak kalmışlardır. Tamamen tesadüf eseri bir araya gelmiş olan tiyatro topluluğu geçmişte gerçekleştirememiş oldukları oyunculuk hayallerini gerçekleştirmek için yola çıkan oyuncuların oluşur. Kumpanyaya maddi destek veren hamiler oyuncuları kısa sürede yüzüstü bırakır. Fakat tiyatroya sevdalı olan oyuncu karakterler birçok zorluğu dayanışarak aşmayı bilir. Turne boyunca bütün zorluklara birlikte göğüs gererler. Anadolu'nun en ücra yerlerine giden tiyatrocuların karakterler sergiledikleri performanslarla yerlilerin sevgisini kazanmayı başarırlar. Savaş, esaret, ataerki düzen ve ötekileşme gibi nedenlerden oyunculuktan uzak kalmış olan karakterler sevgi ve dayanışmayla hayallerinin peşinden koşarlar.

İhtiras Reşat Nuri Güntekin'in *Son Sığınak* adlı romanında kumpanyanın belkemiğini oluşturan oyuncu karakterlere ve onların hedeflerine ulaşmalarına engel olmaya çalışan olumsuz karakterler de yer almaktadır. Kumpanyanın kurucularından olan Servet Bey'in asıl amacı, babası Sofu Seyfullah Paşa'nın mirasını devam ettirmek ve kendi adını duyurmaktır. Suriye valiliği yapmış olan babasından kalan mirasla Darülbeydiye rakip olacak bir tiyatro topluluğu kurmayı amaçlayan Servet Bey'in amacı kendi adını duyurmak ve saygınlık kazanmaktır. Bunun haricinde kalemiye, seyfiye ve mülkiye sınıfına mensup olan karakterlerin tiyatrocuları küçümsedikleri ve kendilerini onlardan üstün gördükleri görülür. Özellikle mülkiyenin üst düzey memurları için tiyatro devletin amaçları doğrultusunda araç olarak kullanılmalıdır. Böylece valiler ve kaymakamlar üstlerini memnun edip çıkar sağlayabileceklerdir. Aynı şekilde kendi kişisel çıkarları için tiyatroya karşı olan devlet memurları da vardır. Tiyatrocular, kendi çıkarlarını genişletmek isteyen kişiler için bir araç haline gelir.

Anı Reşat Nuri Güntekin'i *Son Sığınak* adlı romanını kaleme almaya yönelten en önemli unsurlardan biri gençlik anılarıdır. Özellikle *Anadolu Notları* adlı eserinde kaleme almış olduğu anılardan ziyadesiyle faydalanmıştır. Ancak romanda yer alan anlatı kişilerinin ve olayların her biri kurmacadır.

Kişi İncelemesi

Süleyman (Açık/Sosyal/Sorumlu/Mantıklı/Duygusal) Anlatının ben-öyküsel anlatıcısı aynı zamanda anlatının başkarakteridir. Varlıklı bir ailede dünyaya gelip köşklere yaşamış olan Süleyman tiyatroyla babası aracılığıyla çok küçük yaşlarda tanışmıştır. Fakat babasının vefatından sonra mirasın kardeşler arasında paylaşılması ve I. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi nedeniyle Süleyman tiyatrocular olma hayalini gerçekleştirememiştir. Babasının vefatından sonra ağabeyi tarafından eğitim alması amacıyla Avrupa'ya gönderilmiştir. Galatasaray Sultanisi'ni bitirdikten sonra 2-3 yıl kadar Avrupa'da kalan Süleyman mütareke döneminde geri döner. Asker olarak harbe katılıp vatanına hizmet eden Süleyman Mısır'da İngilizler tarafından tutsak edilir. Zekazık kampındaki silah arkadaşlarıyla tiyatro oyunları oynayarak hayata tutunur. Harpten sonra bir boyacı dükkânında kâtiplik yapmaya başlamış olan Süleyman'ın karşısına yıllar sonra yeniden tiyatronun içinde olma fırsatı çıkar. Olaylar Süleyman'ın gözünden aktarılır. "Süleyman'ın aslında Reşat Nuri'nin hayallerini taşıyan bir ülkü değer olduğunu da vurgulamak gerekir. Ömrünün büyük bir bölümünü roman ve hikâye yazmaya ayıran Reşat Nuri'nin asıl tutkusu tiyatrodur. O, yaşamında en üst noktaya koyduğu tiyatro aşkını hayatının son döneminde bir sığınak olarak görüp kendi özelemlerini ve hayallerini, başkışı Süleyman'ın ağzından dile getirmiştir" (Kanter 2008, 507).

Üzgün Tiyatro topluluğunun üyeleriyle birlikte verilen uzun mücadelenin ardından maddi sıkıntılar onların sanatlarına devam etmelerini imkânsız hale getirir ve bu durum ben-öyküsel kahramanı üzer: "İçimdeki sonsuz hüznü yalnız önümde duran parçalanmış haritadan değil, biraz da etraftaki çehrelerden anlıyordum. Aslında bir maceraya, bir meçhule gidiyorduk; fakat artık meçhulün kendisi de kalmamıştı... Gittiğimiz yerlerde bu hiç değişmeyen çehreleri, manzaraları gördükçe... Hoca'nın dediği gibi toprak artık yenmiyordu" (Güntekin 2017, 214).

İdealist Servet Bey'in teklifi üzerine bir tiyatro topluluğu kurulur ve Süleyman'ın da öncülüğüyle idealist bir sanat anlayışı çerçevesi çizilir: "- Arkadaşlar, biz, bir tiyatro yapmalıyız diyor (...) Bir de tiyatro binası... O, yapılıncaya kadar başka bir yerde işe başlarız. Meselâ Fransız tiyatrosunda. Sonra başımızı alır, Anadolu'da tünellere çıkarız... Bu, emin olun, misli görülmemiş bir sanat tiyatrosu olur. Yalnız, sizler bana söz verin! Bu, âdeta gözü açık görülen bir kolektif rüyadır..." (Güntekin 2017, 31).

Şevkli Kurulan tiyatroyla birlikte çalışmalarla hızla başlanır. Zira Süleyman başta olmak üzere birçok karakter bir tiyatro topluluğunda yer almanın hayalini kurmuştur: "İlk günlerdeki gibi neşe ve heyecanla çalışıyoruz. (...) Taşlıkta grup halinde dolaşmalar, bahçede atkestaneleri altında –yanları açılarak- büyütülmüş masada hep bir arada öğle yemekleri... (...) Sonra, yardımcım olan bir asker düdüğü ile işbaşı yapmamız... Yine gecelere kadar çalışma... Bu çalışmalardan şikâyetler oluyor, fakat "Gidin!" dediğimiz vakit ses yok: Son Sığınak..." (Güntekin 2017, 77).

Takıntılı Özellikle insanlarla olan ilişkileri konusunda bazı takıntıları vardır. Kendini üstün sınıfa ezdirmek istemez: "Tabiatım çekingendir; fakat istemeden bir kalabalığın içine düştüğüm zaman da ezilip büzülmekten hiç hoşlanmam. Karşımdakilerin içtimai mevkileri ne kadar yüksek olursa, ben o kadar yüksekteyim. Herhalde bir aşağılık kompleksi olacaktır bende..." (Güntekin 2017, 17).

Karamsar Başlarda tiyatro topluluğuna dair verilen vaatler konusunda karamsar olsa da daha sonra her üyenin söylemlerinde ciddi olduğunu anlar: "Böyle rüyalar her zaman görülür; sonra herkes, kendi yoluna gider; kimse, bir daha birbirini aramayı aklından geçirmez. Fakat bizimki böyle olmadı" (Güntekin 2017, 32).

Gerçekçi Tiyatro topluluğu konusunda gerçek dışı hayalleri ve fikirleri olan Servet Bey'i gerçekçiliğiyle dizginler: "Şimdilik daha fazla açılmak bütçemiz için tehlikelidir." Dedim ve sebep de söyledim: Yolun daha başında idik. İşe başladıktan sonra karşımıza parlak istidatlar çıkacağına şüphe yoktu. Sonra onları ne yapacaktık?" (Güntekin 2017, 72).

Eleştirel Topluluk içinde ve kendi çevresinde görmüş olduğu olumsuz tutumları, tavırları, davranışları, durumları ve olayları eleştirir: "Bu işi Servet Bey'e bırakıyoruz. Zaten onda kafasının dikine giden, daima takip edildiği için kaçamaktan iş gören bir mektep çocuğu hali vardır. Bir odada da (La Dam O'Kamelya) perdesi açılıyor" (Güntekin 2017, 80).

Yardımsever Artık tamamen dağılma noktasına gelmiş olan tiyatro topluluğundaki Remziye'nin hayatını kurtarmak ve ona doğru yolu göstermek ister: "Gel küçük, diyorum (Yeni Tiyatro)'nun son büyük gecesidir. İki sene evvel bir dağıldık; o istasyonda toplandık. Fakat bu sefer artık tam çöküntü halindeyiz.. Yapılacak iş, ümitsiz bir surette ayrılmaktır" (Güntekin 2017, 230).

Makbule (Açık/Sosyal/Mantıklı/Duygusal) Varlıklı bir akrabalarının yanında büyümüş olan Makbule tiyatro ve benzeri sanatlarla çok erken yaşlarda tanışmıştır. Küçüklüğünde tanıştığı bir ut ustasından şan dersleri alır. Asıl hayali tiyatro oyuncusu olmak olsa da dönemin mevcut koşullarından dolayı kadınların tiyatro oynaması uygun bulunmamaktadır. Ancak bir gün Darülbeyaz kadın oyuncu adayları kabul edilmeye başlar. Makbule mektebe kabul edilir ve eğitime başlar. Ancak maddi sıkıntılar nedeniyle eğitimini yarıda bırakıp para kazanmak amacıyla bir müzik topluluğuna katılıp turneye çıkar. Çıkmış olduğu turne sayesinde bilhassa Anadolulular tarafından Ayseven adıyla tanınan Makbule ziyadesiyle meşhur olur. Ancak asıl hayali oyuncu olmak olan Makbule şarkı söylemek istemez. Tiyatro kumpanyasının kurulmasıyla birlikte de bir daha şarkı söylemeyeceğine söz verir. Anlatının eşsüremsel zamanında Makbule otuz iki yaşındadır. Daha önce üç defa evlenmiş ve hiçbirinde aradığı aşkı bulamamıştır. Oldukça canlı, dışa dönük, hareketli, cesur ve doğal bir karakter olan Makbule aynı zamanda erkekleri de iyi tanımaktadır. Zaman zaman kadınlığını kullanarak onlardan çıkar sağlamaktan çekinmez. Aslında Makbule oldukça duygusal bir karakterdir. Kadınlığını bir tür savunma mekanizması olarak kullanır. Oyunculukta oldukça başarılıdır ancak ilerlemiş yaşından dolayı kendine dair bazı endişeleri vardır. Makbule, kumpanyayı bir arada tutan önemli figürlerden biridir.

Yardımsever Oteldeki odasına bırakılmış olan bir çocuğa uzun süre annelik eder ve onun bakımını üstlenir: “Gelelim çocuğa: Onu on beş gün önce sokakta buldum. Daha doğrusu oteldeki odamda. Komiser, bir alay sual sordu: “Kimmiş? Kimin nesi imiş? Odamda ne işi vardır?” (Güntekin 2017, 10).

Canlı Makbule oldukça hareketli, konuşkan, girişken ve tez canlı bir karakterdir: “Konuşurken durmadan birinden ötekine geçiyordu. Tombul çocuk yanakları arasında her şeyi onunla kokluyor gibi ince, titrek kanatlarıyla küçük, toparlak bir burun; buna mukabil boya izleri hâlâ kaybolmamış etli dudakları...” (Güntekin 2017, 10).

Yetenekli En az şarkıcılıkta olduğu kadar oyunculukta da yeteneklidir. Kendisine verilen rolleri en iyi şekilde oynar: “Asıl inanılmayacak Makbule idi. Arkasındaki yaşmaklarıyla duruyor; o bütün rolleri inanılmaz bir anlayışla oynuyordu. Yaşmağının içinde kâh bir genç kız taklidi yaparken bir genç çocuk oluyor, kâh bir acuze kılığına girip zamparaları birer birer eve aldıkça: “Kızlar, çevirin kapı demirini!” diye bağıryordu” (Güntekin 2017, 26).

Duygusal Dramatik ve trajik olaylarla durumlar karşısında gözyaşlarına engel olamaz: “Makbule, gözlerinde yaşlarla. – Kaybolmamış ne kaldı ki?” (Güntekin 2017, 32).

Güçlü Boşanmayla sonuçlanan evliliklerinin ardından bir daha evlenmeme kararı alır ve kendi geçimini sağlamaya çalışır. Zorlukları aşarak büyük bir solist olmayı başarır: “Bulaşıkçılık etmeye, fakat bir dördüncü kocaya varmamaya yemini vardır. Çaresizlikten Anadolu’ya giden bir saz heyetinin peşine takılıyor. Çabucak parlıyor. Sıra şarkıcılığından Köroğlu gibi adı dağlarda gezen şöhretli bir solist oluyor” (Güntekin 2017, 43).

Düzenleyici Başkalarını idare etmek ve kendi amaçları doğrultusunda onları manipüle etmek konusunda yeteneklidir: “Makbule’nin havayı düzeltmekte büyük rolü vardır. Zavallı Makbule, umduğundan çok iyi çıkmıştır. Adeta evin kadını gibi bir şeydir. Orta yaşlarda bir kaynana... Kâh bütün cazibesıyla dişi; kızdığı ve etrafını haşlamaya başladığı zamanki sesiyle korkunç bir kaynana...” (Güntekin 2017, 77).

Dostane Remziye’yi kendi aralarına dâhil edebilmek için onunla alay eder ve onunla şakalaşır: “En başta Makbule. Birkaç defa ona yanaşmış ve işleyemediğini görünce gazez olmuştur. Ona bazen (küçükhanım), bazen (soğuk neva) diyor” (Güntekin 2017, 80-81).

Kurnaz Zaman zaman kendi ihtirasları doğrultusunda başkalarını kullanma içgüdüsüne kapılır ve bunu açıkça belli eder: “Nihayet tiyatronun ikinci nüfuzlu adamının metresi olmak gibi kadınca bir izzetinefis meselesi hatta rollere hâkim olmak gibi bir hesap da akla gelmiştir. O, küçük yüzüyle zaman zaman benim de aklıma gelmemiş değildir; fakat herhalde bu küçük âlemde bir rezalete meydan vermeden böyle gerçekten iki ahbap çavuş haline gelmişizdir” (Güntekin 2017, 83).

Servet Bey (Kapalı/Asosyal/Sorumsuz/Duygusal) Sofu Seyfullah Paşa’nın oğullarından biri olan Servet Bey, Süleyman’inkine benzer bir çocukluk dönemi geçirmiştir. Bir tiyatro sevdalısı olan Sofu Seyfullah Paşa’nın bir tiyatro topluluğu da vardır. Bundan dolayı evinin bahçesinde düzenli olarak tiyatro oyunları oynanmaktadır. Sadrazamın kızıyla evlenmiş olan Servet Bey daima onun gölgesinde kalmış ve çocukları tarafından bile hor görülmüştür. Bundan dolayı Servet Bey, babasının Suriye valiliği yaptığı dönemlerden kalan mirasla bir tiyatro topluluğu kurmak ve böylece kendi değerini başkalarına göstermek ister. Servet Bey de yetenekli bir tiyatro oyuncusudur. Ancak diğer oyuncularını kendi ihtirasları doğrultusunda kullanır. Yeni Türk Tiyatrosu’nu kuran karakter oyuncularına boş umutlar verir. Onları Batı tarzında oyunlar oynamaya zorlar. Bunu yapmasındaki asıl amacı kentsoylu ve seçkin sınıfı memnun etmektir. Verdiği sözleri tutmaz ve kendi çıkarı için yozlaşmaktan çekinmez. “Yeni Türk Tiyatrosunun maddi destekçisi ve kurucusu olan Servet Bey, tipik bir İstanbul mirasyedisidir. Tiyatro tutkunu kahramanların yanında geçmiş günleri özleyerek onları teşvik eden ve Darülbedayiye rakip olma sevdasındaki Servet Bey’in amacı hem saygınlığını artırmak hem de sevgilisi olan Rükzan’a bir rol ayarlamaktır. Parasının hesabını bilmeyen Servet Bey için Anadolu çıkarması da kendi saygınlığını artırmaktan başka bir şey ifade etmez” (Kanter 2008, 510).

Yetenekli Tiyatro oyunculuğu konusunda küçüklüğünde almış olduğu eğitimler sayesinde oldukça yetenekli ve bilgilidir: “Servet Bey, (r) leri (y) gibi telâffuz ediyordu. Bütün tekerlemeleri biliyordu. Hoca da öyleydi... Üstelik büyük bir taklit kabiliyeti ve fantezisi vardı” (Güntekin 2017, 26).

Soğuk Varlıklı ve saygın bir aileden gelmiş olmasından dolayı resmiyeti sever ve insanlarla olan ilişkilerinde mesafeyi korur: “Hayattan uzak, tatsız, tutsuz bir adam olan Servet Bey, bir bön adam, bonhomme idi. Hoca, Servet Bey’in (r) leri (y) telâffuz etmesinin alayını çıkarıyor” (Güntekin 2017, 26).

Girişimci Atalarının yaptığı gibi adını duyurmak amacıyla bir tiyatro kurmaya karar verir: “Arkadaşlar, biz bir tiyatro yapmalıyız, diyor, babamın Suriye valiliğinden kalma biraz bir şeyler var. Onları tasfiyeden dönüyorum... Ben, bütün masraflarını üzerime alırım. Darülbedayiden çok daha iyi bir kumpanya kurarız...” (Güntekin 2017, 31).

Hayalperest Kendi zihninde kurmuş olduğu hayalleri gerçekleştirmek konusunda oldukça isteklidir: “Servet Bey, sürükleyici bir ateşle: - Söz verin... Siz yalnız, bana söz verin... Birkaç ay içinde her şey hazır olur” (Güntekin 2017, 32).

Umutlu Mirasın paylaşılmasından dolayı tiyatro topluluğu kurma tasarısı bir süre askıda kalır. Fakat Servet Bey gelecekte oldukça umutludur: “Geciktim ben Süleyman Bey, dedi, işleri yoluna koymak kolay olmadı. Suriye’deki çiftlik işleri için iki defa daha Beyrut’a gitmek lâzım geldi. Fakat, şimdi her şey ayna gibi... Birkaç aya kadar perdeyi açıyoruz” (Güntekin 2017, 36-37).

Narsist Tiyatro topluluğunu kurmasındaki ve bunu mali olarak desteklemesindeki tek amacı kendi adını duyurmaktır: “Servet Bey’in israflarına karşı koymamıza mukabil bazı kaprislerinde de pek üstüne varmamak lâzımdı. Bunlardan biri eşi, dostu ve daha fenası birkaç gazeteciyi çağırarak bir açış yemeği vermektir. Darülbedayiye karşı bir tiyatro kurulduğunu bildirmekte sabırsızdı” (Güntekin 2017, 50).

Gösterişçi “Servet Bey’in derdi; gösteriş ve bir parça da reklamdı. Bu imtihanla büyükbabası ve babası gibi bir devlet oyunu oynayıp, kendini eğlendirdiği anlaşılıyordu” (Güntekin 2017, 70-71).

Sorumsuz Onun sorumsuzca giriştiği macera nedeniyle tiyatro topluluğu çok zor duruma düşer, hatta dağılma aşamasına gelir: “Karısı tarafından açılan dava kazanılmıştır. Çocuklar, üzerine çullanarak onu hacrettirip evine götürmüşler, tövbe ettirmişlerdir. Bir facia... Fakat derhal biz, kendi faciamıza düşmüşüzdür. Ne olacağız?” (Güntekin 2017, 124).

Kaynakça

Güntekin, Reşat Nuri. *Son Sığınak*. İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.

Kanter, M. Fatih. *Reşat Nuri Güntekin’in Romanlarında Yapı ve İzlek*. Doktora Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Fırat Üniversitesi, Elazığ: Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008.

Yazar, Suat. *Reşat Nuri Güntekin’in Eski Hastalık, Ateş Gecesi, Değirmen Romanlarının Olay Örgüsü, Şahıslar Kadrosu, Zaman ve Mekân Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Beykent Üniversitesi, İstanbul: Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022.